

глядача через різні стани — від болю до спокою, від фрагмента до цілого. «І будуть люде на землі» — це не просто виставка, а художньо-дослідницький вислів про людське в людині, про її вкорінення в історії, культури та ландшафті. Вона показує, що куратор сьогодні є не лише посередником між глядачем і мистецтвом, а й співавтором сенсу, творцем етичного та естетичного простору, у якому відбувається зустріч із самим собою.

С. Коновалова

ПИТАННЯ АВТОРСТВА У VR DOCUMENTARY FILM

S. Konovalova

ISSUE OF AUTHORSHIP IN VR DOCUMENTARY FILM

Суспільство завжди цікавило життєві історії, а документальне кіно дозволило їх не просто чути, а й споглядати. Тобто глядач став персоніфікувати себе з героєм, адаптувати його досвід під власне життя або знайомитись з можливими ситуаціями. Такий досвід вживання кінематографу звичайно є наглядним, але і підтримує адекватну дистанцію між героєм і глядачем, не даючи повному злиттю та емпатичному, перцептивному переживанню.

VR документалістика розширила межі можливого класичного документального фільму, дозволивши глядачам не просто спостерігати за життям героїв, а й бути залученими на чуттєво-тілесному рівні до їх життя. Ця можливість була названа «зануренням» у реальність, яку транслює автор і режисер водночас. Такий крок вперед є хорошим початком і, в той же момент, ведмежою послугою. З одного боку — це і є те саме чисте документальне кіно, яке фіксує факт та на рівні відео, звуків та тілесних відчуттів, дозволяє відчувати та навіть пережити досвід героя, дослідити його реальність, бути в ній. З іншого, це піднімає питання про внесок автора (режисера), адже однією з фундаментальних ознак документальності є авторський погляд, і технічно документальне кіно створюється безпосередньо на монтажі. Саме монтаж надає можливості авторові вплинути на глядача, вкласти ті сенси, які він вважає важливими для інтерпретацій глядачами матеріалу. Постає логічне питання: але ж VR документ теж має автора, чому тут наявна суперечність?

Однією з ознак VR-документалістики є застосування її технології, тобто огляд на 360 градусів навколо. Найцікавішим є те, що ця технологія дозволяє глядачу ідентифікувати, усвідомлювати себе в просторі фільму та відчувати себе в цій реальності на рівні тіла. Такий автентичний досвід дозволяє глядачеві впливати на режисерську концепцію фільму, адже логіка побудови погляду та взаємодії попереднього і наступного кадру лежать на глядачеві. Фактично, ця можливість нівелює закладені сенси і образи режисером. Глядач може уповільнити або пришвидшити темпо-ритм фільму, може розглядати простір, не звертаючи увагу на основні події в кадрі, які є важливими для сприйняття та усвідомлення авторського концепту. Тоді логічним буде підняти питання авторства як такого. Якщо глядач стає співучасником з героєм та співрежисером у творенні драматургії оповіді, то тріаду герой-автор-глядач маємо розглядати як нерозривну, ту, що не існує окремо. У класичному документальному кіно глядач споглядає життя героя, маючи здорову дистанцію. Він не приміряє досвід героя як свій власний. Хоча і може ототожнювати себе з героєм, але ніколи не дорівнює йому. Так само і глядач немає впливу на

авторство стрічки. Тобто в цьому випадку з тріади можемо викреслити вплив глядача на фільм, адже його і нема. Фільм може існувати окремо, без взаємодії або взаємодіяти, але глядач не впливатиме на нього.

Отже, на нашу думку, питання авторства стоїть у VR документальних фільмах гостро. Станом на зараз, VR-фільми мають розробити такий режисерський інструментарій, який дозволить зробити «занурення» глядача менш впливовим на структуру фільму, але при цьому VR не втратить свої технологічні можливості.

С. Мархайчук

МУЗИКА УКРАЇНСЬКОГО КІНО (ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ)

S. Markhaichuk

UKRAINIAN FILM MUSIC (TO THE PROBLEM STATEMENT)

Те, що музика як специфічний виражальний засіб є невід'ємною частиною кінокартини, — прописна істина, яка не піддається сумніву навіть після спроб кінематографу позбутися її (досвід «Догми-95» чи фільмів жестовою мовою, на ктшлт «Плем'я» М. Слабошпицького). Вона є тим ефективним інструментом, який фактично керує емоціями глядача, посилює атмосферу кадру, допомагаючи розкрити загальну ідею та драматургічні особливості стрічки.

У музичному оформленні фільму композитор часто відіграє роль співавтора, вкладаючи в роботу не лише свої музично-творчі здатності, але й художньо-комунікативні та техніко-технологічні компетентності, які часто набуваються саме для роботи в кіноіндустрії. На відміну від самостійного музичного твору, музика для кіно є прикладним твором, який має виконувати художньо-естетичну, ілюстративну, емоційно-психологічну, комунікативну та інші, відповідні провідній ідеї фільму. Такий музичний твір традиційно має підтримувати візуальний ряд, створюючи необхідний для кінокартини візуально-музичний (аудіовізуальний) синтез.

Але іноді музика для кіно набуває життя поза фільмом, поза кіноіндустрією. Вона виходить за межі кіноекрану і починає жити як «звичайний» музичний твір, засвідчуючи талант, а часто і геніальність свого творця.

У світовому досвіді кіномузики ряд кінокомпозиторів, чия музика визначає успіх картини, є чималим. Втім їх ім'я, на відмінну від самої музики, часто лишається невідомим глядачу. Це, наприклад, музика Е. Морріконе («Хороший, поганий, злий / The Good, the Bad and the Ugly», реж. С. Леоне, 1966), Н. Рота («Хрещений батько / The Godfather», реж. Ф. Коппола, 1972), Дж. Вільямса («Зоряні війни / Star Wars», реж. Дж. Лукас, 1978 чи «Список Шиндлера / Shindler's List», реж. С. Спілберг, 1994) Г. Циммера («Король-лев / The Lion King», 1994 чи «Дюна / Dune», реж. Д. Вільнев, 2021), яку в тій чи іншій мірі сьогодні знає чи не кожен, не робить їх імена так само відомим, як робота у цих стрічках акторів чи навіть (що відбувається значно рідше) кінорежисера або продюсера.

Українській кінематограф — не виняток. Зокрема, чи відома не лише пересічному любителю українського кінематографу, але й досвідченому глядачу, імена, наприклад, Ігоря Поклада (1941–2025) чи Мирослава Скорика (1928–2020) як композиторів, котрі не просто понад пів століття працювали в українській кіноіндустрії, але й вплинули на її розвиток?